

Francijas misija Latvijā 1919.gadā: ieskats darbībā

1918. gada 18. novembrī Rīgā tika proklamēta Latvijas Republikas neatkarība. Tās jaunizveidotās Pagaidu valdības priekšā bija divus gadus ilga, ārkārtīgi sarežģīta militāri-politiska cīņa par valsts teritorijas atbrīvošanu no naidīgiem karaspēkiem un vēl garāka cīņa par Latvijas starptautisko atzīšanu un uzņemšanu Tautu Savienībā. Tās laikā, no savas darbības pirmsākumiem, Latvijas Pagaidu valdība realizēja diezgan noteiktu Antantes lielvalstu orientācijas politiku, cenšoties nodrošināties ar Lielbritānijas, Francijas un arī Amerikas Savienoto Valstu atbalstu. Gandrīz vispārēja atzīšana tika panākta 1921. gada sākumā, uzņemšana Tautu Savienībā – 1921. gada rudenī.

Francija blakus Lielbritānijai un, nedaudz mazākā mērā, ASV, aplūkojamajā laikā ieņēma noteiktu vietu Latvijas Pagaidu valdības ārpolitiskajos plānos un otrādi. Latvijas attieksmi noteica cerība uz Antantes lielvalstu politisko un militāro atbalstu cīņā par valstisko neatkarību, savukārt Francijas nostāja bija komplicētāka: no vienas puses – atbalsts Latvijas Pagaidu valdībai un tās bruņotajiem spēkiem; no otras – kavēšanās ar atzīšanu un dažkārt pat dubultā attieksme, kam pamatā bija cerība uz tradicionālā partnera – neboļševistiskas Krievijas atjaunošanos. Francijas loma un nozīme Latvijā atspoguļojas politiskajās un militārajās norisēs, turklāt, apliecinot tēzi par jautājuma nepietiekošo izpēti līmeni, izpaužas gan vispārzināmos notikumos, gan līdz šim nepietiekošu vai nekādu vērtību guvušos apstākļos.

Latvijas vēsturē nozīmīga bija Francijas misijas darbība Latvijā Emanuila Diparkē (*du Parquet*) vadībā, Francijas attieksme pret Latvijas delegāciju Parīzes Miera konferencē, pirmie diplomātiskie sakari starp abām valstīm, Francijā nokļuvušo latviešu karavīru atgriešanās Latvijā, franču karakuģu atbalsts Latvijas armijai cīņu laikā ar Bermonta karaspēku un franču ģenerāļa Anrī Nisela (*Niessel*) vadītās Sabiedroto misijas loma Bermonta armijas jautājuma atrisināšanā, Francijas misijas atbalsts Latvijas armijas ceturtais (Zemgales) kājnieku divīzijas formēšanā Liepājā 1919. gada beigās–1920. gada sākumā, latviešu vienību darbība zem franču virspavēlniecības Sibīrijā un Tālajos Austrumos, Francijas loma Latvijas un Igaunijas *de iure* atzīšanā un uzņemšanā Tautu Savienībā u. t. t.

Raksta mērķis ir sniegt vispārīgu ieskatu Francijas Militārās misijas darbībā Latvijā 1919. un 1920. gadā, kā arī ar tās darbību un Francijas lomu saistītās norises. Jautājuma dziļāka izpēte noteikti jāturpina Latvijas un Francijas avotu krātuvēs.

Misijas ierašanās un darba sākums

Burtiski dažas dienas pēc vācu apvērsuma pret K. Ulmana Pagaidu valdību Liepājā, šajā pilsētā 19. aprīlī ieradās pirmie Francijas kara flotes kuģi, kuri tirpmākos mēnešos bija klātesoši baltijas jūrā un Latvijas ostās pastāvīgi, līdzās britu un amerikāņu kara un transportkuģiem. Savukārt 20. maijā Liepājā ieradās īpaša Francijas Militārā misija pulkvežleitnanta Emanuila Diparkē vadībā, ar uzdevumu informēt Parīzi par situāciju reģionā saistībā ar Krievijas boļševiku un Vācijas karaspēka faktoru.

Faktiski uzreiz Diparkē aktīvi iesaistījās amerikāņu un britu misiju jau zināmu laiku uzsāktajos pagaidām nesekmīgajos mēģinājumos atrisināt ar Latvijas valdību saistīto krīzi (šajā laikā ierobežoti darbojās K. Ulmaņa valdība uz tvaikona “Saratov” Liepājas ostas reidā un A. Niedras provāciskā valdība). Turklāt 22. maijā no boļševikiem bija atbrīvota Rīga, uz kuru drīzumā pārcēlās gan vācu karaspēka vadība, gan A. Niedras valdība, taču vienlaikus vācu karaspēks uzsāka aktīvu darbību Igaunijas karaspēka ieņemtajā Vidzemē, kas 6. jūnijā pārauga atklātā bruņotā konfliktā starp vāciešiem no vienas un igauņiem un latviešiem (Ziemeļlatvijas brigādi) no otras puses.

Šajā laikā E. Diparkē darbojās Rīgā, kopā ar britiem un amerikāņiem aktīvi iesaistījās notiekošajos procesos, cenšoties novērst pilsētā izpildītos nekontrolētos navessodus šķietamajiem “boļševikiem”, grūtības ar apgādi u.c. Piemēram, 8. jūnijā viņš kopā ar britu un amerikāņu virsniekiem apmeklēja

Centrālcietumu. Tika veikta ieslodzīto aptauja, konstatējot, ka lielākā daļa no viņiem bija latvieši un apgalvoja, ka bijuši piespiesti dienēt Sarkanā armijā, visi noliedza aktīvu darbošanos, daži apgalvoja, ka vispār atradušies boļševiku gūstā un daži, ka viņiem nav nojausmas, kāpēc tikuši arestēti. Kopumā, saskaņā pavadošā landesvēra vācu virsnieka skaidrojumu, cietumā bija apmēram 2100 ieslodzītie. Tika apmeklētas arī uz nāvi notiesāto kameras, konstatējot, ka tādu personu precīzs skaits grūti nosakāms, taču kopumā šķitis „ievērojams”, inspekcijas laikā ieslodzītie saņēmuši pārtikas devu – pinti „plānas zupas”, bet viņu dienas pārtikas deva sastāvējusi arī no „kafijas un pusmārčiņas maizes”, 103 ieslodzītās sievietes turētas atsevišķā ēkā, tās, kuras vēl nav „tiesātas” – trīs lielās telpās, uz nāvi notiesātās – vieninieku kamerās (spriedums izpildīts nākošajā rītā). Sievietes bijušas vecumā no četrpadsmit līdz sešdesmit gadiem, lielākā daļa apgalvojušas, ka tikušas apcietinātas, jo viņām nav bijis pases, dažas atzina, ka viņas apvainotas „boļševismā”, dažas – „personisku iemeslu” dēļ, bez nodošanas tiesai cietumā atradušās no dažām dienām līdz divām nedēļām, turklāt bez iespējas sastapties ar tuviniekiem un draugiem. Tika aptaujātas arī apmēram desmit notiesājošu spriedumu saņēmušās sievietes.¹

Taču galvenā problēma, kas šajā laikā nodarbināja Sabiedroto misijas, bija jau pieminētais konflikts Vidzemē. E. Dparkē kopā ar ASV misijas vadītāja vietnieku E. Dauliju naktī uz 10. jūnijā izdevās panākt pamiera izsludināšanu uz septiņām stundām, kuru laikā notika abu konfliktējošo pušu pārstāvju tikšanās, lai mēģināt rast situācijas risinājumu.^{2..3} 10. jūnijā plkst. 11.00 Cēsīs, viesnīcā „Baltija”, Rietumu Sabiedroto misijas organizēja Landesvēra komandiera A. Flečera un viņa štāba, A. Niedras valdības kara ministra T. Vankina satikšanos ar igauņu un latviešu karaspēku vadību (latviešus pārstāvēja E. Kalniņš). Tajā personīgi piedalījās visu triju Sabiedroto misiju vadītāji. taču panāktais risinājums nepamierināja ne vāciešus, ne igauņus, rezultātā 18. jūnijā sākās otrais, izšķirošais Cēsu kauju posms

16.jūnijā Liepājā, uz britu karakuģa “Royalist” klāja notika apspriede, kurā piedalījās Gofs, Talentss, komodors Dafs, Grants-Vatsons, Kīnens, Francijas misijas vadītājs Diparkē un franču pulkvedis Gendre no misijas Helsinkos. Tajā tika pārrunāts Latvijas koalīcijas valdības izveides gaita un gaidāmo vāciešu karaspēka izvešanu no Liepājas, kā arī fon der Golca sadarbības nosacījumus ar Gofu izvešanas jautājuma kopumā. Tika nolemts nosūtīt Talentsu, Grantu-Vatsonu un Diparkē pārrunāt koalīcijas izveides jautājumu ar Liepājas pilsētas galvu Ansi Buševicu un K. Ulmani. Pēcpudienā viņi tikās ar Buševicu (izturējās piesardzīgi, uzsverot, ka jaunajai valdībai jābalstās uz Tautas padomi) un Ulmani uz kuģa “Saratov” klāja (atbalstīja valdības variantu ar 7 latviešiem, 3 vācbaltiešiem, 1 krievu un, iespējams, 1 ebreju, turklāt viņš deva priekšroku vienam A. Niedras grupas latvietim iepriekš minētā lietuvieša vietā).^{4.5}

Šajā laikā krīzē iegāja miera sarunas Parīzē, Sabiedrotajiem izvirzot Vācijai ļoti smagus miera nosacījumus. Gan vācu karaspēka vadībai Latvijā, gan Sabiedroto misijām šķita, ka Vācija tos

¹ Hoover institution archives (turpmāk: HIA), American Relief administration (turpmāk: ARA), European Unit (turpmāk: EU), box 338-1 (G. Felker, G. Harington to J. Groome, June, 1919); 337-4 (Telegram, from Riga, June 9).

² US National Archives and Record's administration (turpmāk: NARA), Commission to Negotiate Peace (turpmāk: CNP), box 196, roll 222 (E. Dawley to Ammission, June 11, 1919).

³ National Archives United Kingdom (turpmāk: NAUK), Foreign Office (turpmāk: FO), 608/191/49 (S. Tallents, telegram, 1919.12.06); 246-254 (Report of a Meeting by Lieutenant-Colonel Tallents, for the purpose of reaching an agreement between the Latvians and Esthonians, then at war, with appendixes).

⁴ NAUK, FO, 608/191/395-411 (Report by Lt.-Col. Tallents on Events Connected with the Wenden Armitice – June 14th – June 21st, with appendixes).

⁵ NAUK, FO, 608/191/158-159 (H. Gough to Balfour, June 16, 1919).

nepieņems un karadarbība atsāksies visā Eiropā. Šī iemesla dēļ visas Sabiedroto misijas atstāja Rīgu un Liepājā patvērās uz saviem ostas reidā stāvošajiem karakuģiem (palika uz tiem līdz stāvokļa atrisināšanās brīdim 23.-24.jūnijā. 20. jūnijā britu komodors A. Dafs personiski ieteica patverties uz kuģiem arī amerikāņus Liepājā, informējot, ka viņš un franču pavēlniecība devuši rīkojumu saviem kuģiem Liepājas ostā izbraukt ārējā reidā šīs dienas pēcpusdienā plkst. 18. Viņš piezīmēja: „Tas nenozīmē, ka mēs pārtraucam sakarus ar krastu, bet mēs vienkārši nevēlamies uzņemt risku mūsu iznīcinātājiem nokļūt slazdā,” tālāk informējot, ka Lielbritānijas un Francijas misijas turpinās savu darbu, tikai strādājot uz kuģu klāja.⁶ Turklāt 21.jūnijā Rīgā uz dažām stundām ieradās Francijas mīnu kuģis “Temeraire”, uzņēma pilsētā vēl palikušos civiliedzīvotājus - Francijas pilsoņus, un devās jūrā.⁷

Pēc vācu karaspēka sakāves pie Cēsīm un situācijas atrisināšanās Parīzē, Vācijai piekrītot smagajiem miera noteikumiem, stāvoklis krasi mainījās arī Latvijā un Liepājā. Vācu karaspēks bija Liepāju atstājis, bet garnizona funkcijas uzņēmis Landesvēra Krievu nodaļas bataljons igauņu izcelsmes pulkveža Eduarda Kanepa vadībā, tam paužot gatavību pakļauties Sabiedrotajiem. Taču situācija bija neviennozīmīga. 25.jūnijā Lielbritānijas Ārlietu minsitrijas pārstāvis Herberts Grants-Vatsons rakstīja, ka K. Ulmaņa valdība pieprasa atbīvot visu valsts teritoriju no krievu karaspēka, ko “ogranizē vācbaltieši”, turklāt valdība pieprasa arī Liepājā esošo nodaļu nomainīt ar latviešu karaspēku. Viņš skaidroja, ka nodaļa ienākusi pilsētā, skanot Krievijas himnai, zem Krievijas karogiem, un daudzas latviešu delegācijas ieradušās misijā, paužot savu protestu pret to, ka vācu okupācija tiek nomainīta ar krievu. Nodaļas komandieris – pulkvedis kaneps ieradies Francijas un britu misijās, paziņojot, ka nodod nodaļu Sabiedroto rīcībā. Kad Grants-Vatsons un Diparkē norādīja, ka krievu karaspēks palīdz uzturēt “reakcionāro vācbaltiešu režīmu”, Kaneps protestēja, sakot, ka vēlas aizbraukt no Liepājas un uzsverot, ka krievi atteikušies piedalīties karadarbībā pret igauņiem. Turklāt Grantam-Vatsonam radās iespaids par “godīgu karavīru”, kas negribot kļuvis par ieroci vācbaltiešu rokās.⁸

25. jūnijā pilsētā Liepājā notika svinīgs dievkalpojums un plaša iedzīvotāju manifestācija. Tās priekšgalā aiz orķestra tika nests Latvijas, bet aiz tā – Lielbritānijas, Francijas un ASV karogi. Apmēram 20 000 cilvēku lielā manifestācija vispirms apmeklēja angļu misijas mītni, bet pēc tam – Romas viesnīcu, kur tika nospēlētas minēto valstu himnas, pēc kā manifestantus no balkona sveica arī Francijas misijas vadītājs E. Diparkē.⁹ Viņš arī piedalījās tajā pašā dienā notikušajā svinīgajā vācu pieminekļa nogāšanās pie kūrmaijas. Amerikas palīdzības administrācijas Publicitātes departamenta darbinieks E. Formens telegrammā to tēlaini aprakstīja kā likumsakarīgu pasākumu, jo piemineklis ilgstoši bijis kā „dadzis acī”, un pasākumā piedalījies „gavilējošs pūlis”, kā arī Francijas misijas vadītājs, kurš „sēdēja ļoti ērtā krēslā un vēroja, kā Vācijas impērijas ērglis no pieminekļa augšdaļas tika nokalts un triecās pret zemi, sajūsmas un prieka saucienu vētras pavadīts.”¹⁰

30. jūnijā Liepājā Sabiedroto pārstāvju apspriedē tika izlemts uzstādīt vācu spēkiem konkrētas prasības, bet Francijas misijas vadītājs E. Diparkē pilnvarots visu Sabiedroto misiju vārdā organizēt sarunas par pamieru. 30. jūnijā vakarā viņš kopā ar amerikāņu leitnantu Dž. Haringtonu izbrauca uz

⁶ HIA, ARA, EU, box 332-10, 337-5 (H. Duff to J. Groome, June 20, 1919; J. Groome to H. Hoover, June 21, 1919).

⁷ Baltijas Vēstnesis. 1919.23.jūn.

⁸ NAUK, FO, 608/191/232, 234.

⁹ Amerika un Austrum-Eiropa. *Kurzemes Vārds*. 1920. 31. aug.

¹⁰ HIA, ARA, EU, box 338-1 (E. Foreman to H. Hoover, June 28, 1919).

Rīgu, kur 1. jūlijā sāka aktīvu darbību, uzreiz pēc tam – arī karadarbības zonā. Rezultātā 2. jūlijā Strazdmuižā sākās sarunas, kas noslēdzās ar pamiera parakstīšanu.^{11 12}

1.jūlijā E. Diparkē ieradās Rīgā, uzsākot sarunas ar fon der Golcu par pamiera nosacījumiem, uzreiz pēc tam viņš devās pie Igaunijas armijas 3.divīzijas vadības Siguldā (E. Diparkē atveda arī ziņu, ka K. Ulmanis piekritis koalīcijas valdības sastādīšanai). Šajā dienā igauņu artilērija uzsāka intensīvu Rīgas centra apšaudi (izmantoti arī ķīmiski lādiņi), dega nami, bija nogalināti vairāki civiliedzīvotāji, un iedzīvotāju stāvēja rindās pie artēziskajām akām pēc ūdens, jo artilērija bija sagrāvusi pilsētas ūdensvadu sistēmu.¹³ 2.jūlijā 1. Atsevišķās latviešu brigādes komandieris J. Balodis, kura vienības šajā laikā pārņēma kontroli pār pilsētas rajoniem, pakāpeniski tos atstājot vācu karaspēkam, ieradās pie Francijas misijas vadītājs E. Diparkē, kurš informēja pulkvedi, ka 30. jūnijā paziņots par gaidāmo K. Ulmaņa koalīcijas valdības izveidi, piešķirot tajā trīs vietas baltvāciešiem.¹⁴

Diparkē kopā ar amerikāni Dauliju ieradās Strazdmuižā 2. jūlijā plkst. 21 vakarā, turklāt uzreiz notika viņu apspriede ar Lielbritānijas misijas vadītāju S. Talentsu, kurā vienojās par pamiera nosacījumiem. Pēc tam sākās sarunas, turklāt sēdi vadošā Talentsa labajā pusē pie galda sēdēja Diparkē, bet kreisajā – Daulijs. Sarunas ar abu konfliktējušo pušu pārstāvjiem pēc kārtas bija smagas, un to laikā Diparkē pie galda pat iesnaudās. Savukārt Daulijs vienā brīdī bija tik stipri nokaitināts par vācu pārstāvju iebildumiem, ka uzaicināja Talentsu iznākt ārā no sarunu telpas un piedāvāja viņam vienkārši atteikties no tālākām sarunām, nosviest rakstiskos priekšlikumus uz galda un doties prom. S. Talents atteicās, sarunas turpinājās, un plkst. 3.30 no rīta pamiers tika parakstīts.¹⁵

8. jūlijā Rīgā atgriezās K. Ulmaņa valdība, bet 13. jūlijā Sabiedroto pārstāvji viesu statusā piedalījās pirmajā Latvijas Tautas padomes sēdē pēc atgriešanās Rīgā. Sēdē tika apstiprināta jaunā K. Ulmaņa Pagaidu valdība, kurā, bija iekļauti arī trīs nacionālo minoritāšu pārstāvji. Tas tika izdarīts pēc Sabiedroto prasības un Tautas padomes 15. jūlijā runā to pieminēja Latviešu demokrātiskās partijas pārstāvis D. Golts: „[...] ievērojot tālāk to labvēlību, ar kādu Sabiedrotās valstis Anglija, Francija un Amerika nāk palīgā pie mūsu valsts nodibināšanas, kā arī pie mūsu apgādāšanas ar pārtiku un citām vajadzībām, mums ir iemesls cerēt, ka tagad, kur kabinets nodibināts saskaņā ar viņu vēlēšanos, mēs jo drīzāk varam sagaidīt to jautājumu labvēlīgu nokārtošanu, kuri ar viņu palīdzību šķirami [...]”.¹⁶

14.jūlijā tika svinīgi atzīmēti Francijas valsts svētki. Lūk, kā to atzīmēja Latvijas prese: “Franci misijā brokastīs, kuras tika sarīkotas no franču militārmisijas vadītāja kolonela Diparkē, bija aicināts arī Tautas Padomes Priekšsēdētājs Čakste, Ministru Prezidents Ulmanis, Latvijas armijas virspavēlnieks ģenerālis Sīmansons [...] un citi kungi. Pie brokastgalda tika turētas piemērotas runas. Pievedam šē kolonela Diparkē runu: “Franzija šodien svin savus tautas svētkus, pieminot savu labprātējo atteikšanos no privilēģijām un jaunas kārtības nodibināšanu, kura deva

¹¹ NARA, CNP, box 196, roll 222 (Mission, Libau to Ammission, Paris, June 30, 1919); HIA, Eduards Kalnins, box 1 (Strazdu muižas pamiers).

¹² HIA, ARA, EU, box 337-6 (J. Groome to H. Hoover, June 29, 1919).

¹³ Baltijas Vēstnesis. 1919.2.jūl.

¹⁴ Pie Sabiedroto priekšstāvjiem. *Latvijas Sargs*. 1919. 2. jūl. Tas pats: *Baltijas Ziņas*. 1919. 2. jūl.

¹⁵ NAUK, FO, 608/192/46 (Report by Colonel Tallents covering events from June 27th to July 8th).

¹⁶ *Latvijas Tautas padome*. [Sēžu protokoli]. 1. daļa. Rīga, 1920, 96., 119., 120. lpp.

tautai iespēju piedalīties naziālā dzīvē un valsts pārvaldībā [...] Juhs, mani kungi no Latvijas, kuri esat pagodinājuši šīs brokastis ar savu klātbūtni, un kuriem lai man atļauts izterikt savus sirsnīgākos sveicienus, esat izvēlēti jaunas nācijas priekšstāvji, kura prasa savu vietu tautu saimē. Un kā francūzis es atļauju sev pievest Jums Franciju kā paraugu. Iedvesmojaties no šīm idejām un jūs tās atradīsiet labas esam. [...]”¹⁷

Savukārt 19.jūlijā E. Diparkē kopā ar citiem sabiedroto pārstāvjiem piedalījās sarunās ar Vācijas armijas 6.reserves korpusa komandieri Rīdigeru fon der Golcu par vācu karaspēka izvešanu no Latvijas Vintapos pie Olaines, kurā vāciešu vadība vienkārši izvairījās no Sabiedroto pārstāvju mēģinājumiem piespiest paziņot konkrētu karaspēka izvešanas datumu. Vācieši pauda gatavību aiziet, taču tehnisku iemeslu dēļ ne tik ātri, kā vēlas Sabiedrotie.¹⁸ Patiesībā tika mēģināts novilcināt karaspēku, kas noslēdzās septembrī, vācu karavīrus pakāpeniski iekļaujot t. s. Rietumkrievijas armijā Bermonta vadībā Zemgalē un Kurzemē.

Franču karavīri un tanki kaujās pie Daugavpils 1919.gada septembrī

Līdz šim arī Francijā nepamanītais fakts, ka 1919. gada septembrī franču karavīri vistiešākajā veidā piedalījās kaujās Latvijas teritorijā, turklāt daži tika arī ievainoti – kā Polijas armijas 1. Tanku pulka rotas virsnieki savos „Renault” tipa tankos pie Daugavpils pret Sarkanā armiju. Pirms kara Latvijā par to nerunāja daļēji tāpēc, ka šīs kaujas bija notikušas teritorijā, uz kuru savas pretenzijas izteica Polija (Grīvas pilsētu un 6 Ilūkstes apriņķa pagastiem). Tomēr šodien mums šis parāds ir jāatdod, atceroties visus, kas cīnījušies par Latvijas zemes brīvību. 1919. gada augusta beigās un septembra sākumā Polijas un Lietuvas armiju spēki uzsāka uzbrukumu Daugavpilij, kuru aizstāvēja latviešu komunistu A. Daumaņa vadītie Sarkanās armijas spēki. 2. sarkano latviešu strēlnieku pulkam un igauņu padomju brigādei izdevās nepieļaut poļu pārcelšanos pāri Daugavai, noturoties Daugavpils cietokšņa priekštilta nocietinājumu fortā kreisajā krastā (tagadējais Grīvas cietums) un Grīvas pilsētā. Sākās 3 nedēļas ilga pozicionāla cīņa ierakumos, kuras laikā latviešu sarkanie strēlnieki tika nosūtīti uz Krievijas Pilsoņu kara frontēm. Līdz 26. septembrim poļi sakoncentrēja spēkus atkārtotam uzbrukumam, kurā bija jāpiedalās arī Polijas armijas 1. tanku pulka 2. rotai.

1. tanku pulks bija izveidots Francijā tur esošās poļu armijas sastāvā. Par tā komandieri kļuva Francijas armijas 505. tanku pulka komandieris majors Marē un kad 1919. gada jūnijā tas ieradās Polijā, no 45 pulka virsniekiem franči bija 34, viņi sastādīja arī pusi no apakšvirsniekiem un trešdaļu no kareivjiem. Bruņojumā bija franču “Renault” tipa tanki. Arī septembrī, Daugavpils kaujas laikā, 2. rotu komandēja franču kapteinis Dufors (*Dufour*) un no pārējiem 8 virsniekiem tikai 2 nebija franči. Daudz viņu bija arī starp 140 rotas apakšvirsniekiem un kareivjiem. Bez tam rotai līdzī deviņi un personiski tanku akciju pie Daugavpils pārraudzīja pulka komandieris Marē.

26.-27. septembra naktī rotas 20 tanki un 14 automašīnas pa dzelzceļu no Viļņas ieradās bijušajā Kurzemes guberņā, izlādējās no vagoniem pie Lauceses un devās uz šo apdzīvoto vietu. 27. septembrī no rīta tanki ieņēma pozīcijas un uzbrukums sākās pēc 2 stundām, bet slikto ceļu dēļ laikā nepaspēja ierasties degvielas mašīnas un tanki bija spiesti doties kaujā ar nepilnām degvielas tvertnēm. Atbalstot poļu kājniekus, tie ielauzās Grīvas pilsētas ielās un ar uguni sedza sapierus, kas mīnēja un uzspriecināja tiltu pāri Daugavai, kā arī apšaudīja bēgošos sarkanarmiešus, kuri centās pārcelties uz Daugavpils krastu ar prāmi. Kā vēlāk liecināja gūstekņi, sarkanarmieši, kuri pirms tam par tankiem neko nebija dzirdējuši, sākumā uzskatīja tos par jaunas modifikācijas kara lauka

¹⁷ Latvijas Sargs. 1919.15. jūl.

¹⁸ Sīkāk sk.: Jēkabsons Ē. Stāvoklis Latvijā pēc Cēsu kaujām: Sabiedroto misijas vadības un vācu pavēlniecības sarunas 1919. gada 19. jūlijā Vintapos pie Olaines stacijas. Latvijas Arhīvi, 2016, Nr. ¾, 87.-105.lpp.

virtuvēm. Taču, kad “virtuves” sākušas “spļaut uguni”, izcēlusies panika. Kaujā tika ievainots tanku rotas apgādes vada komandieris – franču leitnants Galtjē (*Galtier*), kuru tūlīt nomainīja franču virsleitnants Bronjē (*Brogne*). Savukārt francūzi – aspirantu Peretu (*Perret*) ievainoja karabīnes lode caur slikti aizvērtu tanka lūku. Šajā dienā, neraugoties uz ārkārtīgi smagajiem poļu zaudējumiem, fortu ieņemt neizdevās.

Nākošās dienas kaujai brīvprātīgi akcijai pieteicās gandrīz visi rotas franči, jo daudziem no viņiem tā bija pēdējā kauja Polijas armijas sastāvā pret Sarkanu armiju pirms gaidāmās atgriešanās dzimtenē (piemēram, tanka mehāniķis Lions jau atradās ceļā uz Varšavu ar nolūku demobilizēties, tomēr, uzzinājis par gaidāmo kauju, atgriezās rotā, lūdzot atļauju tajā piedalīties).

28. septembrī agri no rīta abu vadu 10 kaujas tanki kājnieku priekšā devās uzbrukumā fortam. Pēc uguns kaujas ar ienaidnieka bruņoto vilcienu, ceļā sašķaidot dzeloņdrāšu aizžogojumus, tanki devās uz forta vaļņiem. Kaujā krita vada komandiera tanka mehāniķis – poļu karavīrs, tomēr forts tika ieņemts, bet tā aizstāvji mēģināja bēgt laivās un plostos uz Daugavas otru krastu. Lielāko daļu no viņu peldlīdzekļiem gan ceļā sasniedza franču virsnieku vadīto tanku lādiņi no forta vaļņiem, “burtiski visus apslīcinot”.

Šajā, vienīgajā kaujā ar tanku piedalīšanos Latvijā 1919.–1920. gada karā laikā, kurā Polijas armijas vienības kopumā bija zaudējušas vairāk kā 100 kritušos, izcilu varonību parādīja franču virsnieki Brakvets (*Braquet*), Brusī (*Brussi*), Labordets (*Labourdet*), Furels (*Fourel*), Forē (*Faure*) un citi. Forē un Galtjē kopā ar pulka komandieri Marē par nopelniem Daugavpils kaujā tika apbalvoti ar Polijas Drošsirdīgo krustu. Savukārt vēlāk, tikai 1938. gadā, pēc garākas sarakstes, vairāki no šiem franču virsniekiem Latvijas sūtniecībā Parīzē saņēma tiem piešķirto Latvijas atbrīvošanas cīņu 10 gadu jubilejas medaļu. Tādējādi tieši pateicoties Francijas armijas karavīru vadīto tanku darbībai, Polijas armijai 1919. gada septembrī izdevās pilnīgi atspiest Sarkanās armijas daļas uz Daugavas labo pusi, kas deva iespēju poļiem sagatavoties uzbrukumam Latgalē 1920. gada janvāra sākumā kopā ar Latvijas armiju.¹⁹

Kauju laiks ar Bermonta spēkiem.

8.oktobrī sākās Bermonta spēku uzbrukums Rīgai, kas ievadīja mēnesi ilgas kaujas Latvijas galvaspilsētā un noslēdzās novembra beigās līdz ar vācu-krievu spēku pilnīgas padzīšanas no Latvijas. Sabiedrotāpārstāvji no paša sākuma aktīvi iesaistījās Latvijas valdības atbalstīšanā, cita starpā E. Diparkē kopā ar britu un amerikāņu paŗtsāvjiem 11.oktobrī piedalījaš apspriedē Apsardzības ministrijā ar armijas virspavēlnieku Dāvidu Sīmansonu par stāvokli un Bermonta aicinājumu noslēgt pamieru un vienoties par kopdarbību pret Sarkanu armiju. Domas dalījās - Diparkē kopā ar Lielbritānijas militārās misijas vadību ieteica Latvijas valdībai nepakļauties Bermonta prasībām, un atbilde netika nosūtīta vispār).²⁰

Nākošajā dienā – 12.oktobrī pie Rīgas ieradās franču flotes Baltijas jūras eskadras komandieris komodors Ž. Brisons (*Brisson*) ar vairākiem kuģiem. Apvienotās Sabiedroto flotiles vadība tika uzticēta tieši viņam (viņa pakļautībā pārgāja Rīgā esošie britu karakuģi), un 15. oktobrī tā atklāja uguni pret vācu-krievu ierakumiem Daugavgrīvā un pie Lielupes, atbalstot Latvijas armiju. Turpmākajās dienās bermontiešu artilērijas uguns nonāvēja 9 angļu jūrniekus. Franču kuģi necieta, kaut gan vācu artilērijas uguns piespieda tos vairākkārt mainīt noenkurošanās vietas un pat

¹⁹ Sīkāk sk.: Sīkāk sk.: Jēkabsons Ē. Latvijas un Francijas militārie sakari. *Militārais Apskats*. 1995. Nr. 1, 79.–83.lpp.; Jēkabsons Ē. Polijas armijas kaujas ar Sarkanu armiju Ilūkstes apriņķī 1919. gada septembrī. Grām.: Latvijas Kara muzeja gadagrāmata. Rīga, 2000, 46.–58. lpp.

²⁰ Woodward E. L., Butler R. (ed.). *Documents on British Foreign Policy 1919–1939*. First Series. Vol. III. 1919. London: His Majesty's Stationery Office, 1949 p. 152.

nogalināja vienu uz klāja piesietu pārtikai domātu mājlopu. Sabiedroto flotes atbalstu latvieši saņēma arī izšķirošajās novembra kaujās, kad Bermonta spēki tika padzīti no Rīgas. Kad 11. novembrī sabiedroto kuģi, laužot plāno Daugavas ledu, iebrauca Andrejostā, uz kara kuģa “Lestin” ieradās ministru prezidents K. Ulmanis, ārlietu ministrs Z. Meierovics un armijas virspavēlnieks J. Balodis, lai izteiktu J. Brisnam un Francijai pateicību.²¹

Britu karakuģa “Abdiel” kapteinis Berviks Kērtiss ziņojumā par notikumiem 13.oktobrī rakstīja: “Lai pārliecinātos, ka viņš darbojas saskaņā ar admirāļa Kovana gribu, komodors Brisons nosūtīja viņam sekojošu telegrammu: “Vai gadījumā, ja ultimāts vāciešiem evakuēties no Daugavgrīvas cietokšņa netiks izpildīts līdz pusdienas laikam 15. oktobrī, es drīkstu bombardēt cietoksni, pēc tam okupējot pozīcijas ar latviešu karaspēku, ņemot vērā to, ka, kaut arī tas tiešā veidā palīdz latviešiem karadarbībā, bombardēšanai nebūs rezultāta, ja tas netiks veikts?” Admirālis Kovans uz šo atbildēja – “Tā noteikti jādara”. Viņš arī uzsvēra: “Es nevarētu vēlēties taktiskāku un kompetentāku virsnieku par vecāko jūras virsnieku kā komodors Brisons no Francijas Kara flotes uz kuģa “LESTIN”. Viņš atļāva man darboties kā savam štāba priekšniekam, viņa dziļais taktiskums un vēlme nodrošināt britu un franču kopdarbību perfektā saskaņā deva perfektu saskaņu starp kuģiem un es uzdrošinos sacīt, nodrošināja lielāko efektivitāti.”²²

Diparkē turpināja aktīvu darbību Rīgā un Cēsīs visu kauju laiku. 23.oktobrī britu misijas vadītājs sastapa Diparkē Cēsīs, kur tas rādīja sevīs Bermontam nosūtīto telegrammu, dēvējot to par Rīgas mierīgo iedzīvotāju slepkavu un paužot pārliecību, ka tieši šī telegramma mazinājusi Bermonta artilērijas apšaudes pēdējās dienās (tiesa, Talentss rakstīja arī par Rīgā sastaptā Jelgavā pabijušā ASV Sarkanā Krusta vadītāja Edvarda Raiena (*Ryan*) viņam stāstīto par Bermonta teikto attiecībā par šo telegrammu, dēvējot to par “suņa rejām”).²³

Kauju laikā ar Bermonta spēkiem bija vēl viena epizode, kurā izcilu varonību parādīja līdz šim pilnīgi aizmirsts franču karavīrs. 1919. gada oktobrī, sākoties Bermonta uzbrukumam Rīgai, uz Viļņu palīdzības meklējumos nosūtītajai Latvijas delegācijai izdevās panākt Polijas valsts galvas J. Pilsudska solījumu palīdzēt Latvijai visiem viņa rīcībā esošajiem līdzekļiem. Polijas militārais pārstāvis Latvijā kapteinis Aleksandrs Miškovskis saņēma personīgu Pilsudska rīkojumu nekavējoties izlidot uz Cēsīm, kur, saskaņā ar nepamatoti izplatīto informāciju, atradās Latvijas Pagaidu valdība un armijas pavēlniecība, un personiski paziņot tai par Polijas gatavību sniegt palīdzību. Pavēles saņemšanas brīdī – 14.–15. oktobra naktī plosījās vētra, un Viļņas kara lidlaukā dislocētās 582. gaisa eskadriļas komandieris paziņoja, ka sakarā ar laika apstākļiem viņam nav tiesību nozīmēt lidotāju. Lidojuma sekmīgas izdošanās iespējas viņš novērtēja tikai ar 5 procentiem. Tad brīvprātīgi pieteicās kāds neliela auguma franču leitnants, pasaules kara veterāns. Lidojot pāri frontes līnijai, lidmašīnu apšaudīja sarkanarmieši, tomēr, pateicoties pilota prasmei, izdevās nokļūt līdz Nītaures apkārtnē. Šeit, virs meža, pēkšņi apstājās motors. Lidaparāts planējot krita, velti meklējot klajāku nolaišanās vietu. Saskaroties ar priežu galotnēm, lidmašīnai nolūza spārns, un tā nogāzās starp kokiem. Miškovskis, pateicoties tam, ka nesēdēja krēslā, bet uz rezerves degvielas tvertnes, tika izsviests no lidaparāta un zaudēja samaņu, taču tieši tas, iespējams, glāba viņa dzīvību. Savukārt franču pilots, paliekot savā krēslā, atsitās pret zemi kopā ar lidmašīnas korpusu un guva smagus savainojumus. Par laimi, notikušo redzēja netālu dzīvojošais mežsargs, kurš nekavējoties par to paziņoja uz Cēsīm. Drīz pēc tam notikuma vietā ieradās Latvijas armijas automašīna, kas abus cietušos nogādāja Cēsīs, bet pēc attiecīgo paskaidrojumu saņemšanas un pirmās medicīniskās palīdzības sniegšanas – Rīgā, kur Miškovskis pamazām atguva kontūzijas rezultātā daļēji zaudēto

²¹ Valdības Vēstnesis. 1919. 13.nov.

²² NAUK, Admiralty, 137/1667/498-510.

²³ NAUK, Foreign Office, 371/3617/11-13 (Report by Lt-Colonel Tallents, covering the period from October 17th to 24th, inclusive).

atmiņu un varēja izpildīt savu uzdevumu. Franču pilots, kurš atradās ārkārtīgi smagā stāvoklī, tika nogādāts uz vienu no Rīgas tuvumā esošajiem franču kara kuģiem. Varonīgā franču pilota vārds ļoti ilgi palika nezināms (to neatcerējās arī Miškovskis). Tikai pēc ilgiem meklējumiem autoram Polijas Centrālajā Militārajā arhīvā izdevās to atrast – vairāk kā 80 gadus pēc notikušā. Pilotu sauca Marks ... (*Dhenin*).²⁴ Diemžēl joprojām nav noskaidrots viņa tālākais liktenis pēc nogādāšanas uz franču kara kuģa 1919. gada oktobrī. 20. gados noteikti bija vērts ierosināt viņa apbalvošanu ar Lāčplēša Kara ordeni, kuru daudzi ārzemnieki saņēma vienīgi diplomātisku apsvērumu dēļ.

Misijas tālākā darbība

Francijas militārā misija turpināja darbu Latvijā, turklāt 1919.gada beigās tās aktivitāšu centrā izvirzījās jautājums par Latvijas armijas 4. divīzijas ekipēšanu un apmācību, ko bija uzņēmusies Francijas puse (augustā Diparkē Parīzē bija panācis Francijas valdības atbalstu Latvijai, kā rezultātā pret liniem un kokmateriāliem Latvija ieguva 11 miljonu franku kredītu, kā arī ieročus un munīciju jaunveidotajai Zemgales divīzijai).

13. decembrī Latvijas armijas virspavēlnieks J. Balodis, Francijas militārās misijas vadītājs E. Diparkē un citi franču virsnieki apmeklēja Liepāju sakarā ar nodomu izmantot to kā jaunveidojamās un Francijas apgādātās Zemgales divīzijas apmācību vietu.²⁵ Misijas vadītājs šajā darbībā iesaistījās ļoti aktīvi. Cita starpā minēto apliecina ASV Valsts departamenta Džona Geida (*Gade*) 18. decembrī uz Vašingtonu ziņotais, kurā viņš atzīmēja Latvijā vēl joprojām pastāvošo boļševiku iespaidu, ko apliecina “komunistiskais noskaņojums” Zemgales divīzijā Liepājā, kura rezultātā Francijas misijas vadītājs E. Diparkē pat paziņojis, ka nevarot pieļaut karavīru apmācību franču instruktoru vadībā, kamēr “pilsētas galva un lielāka karavīru grupa netiek uzreiz ieslodzīta cietumā.”²⁶ Minētais gan jāatzīst par zināmu pārspīlējumu, jo Diparkē personiski pazina un sekmīgi sadarbojās ar Liepājas pilsētas galvu – sociāldemokrātu A. Buševicu.

1920.gada janvāra sākumā Diparkē atkal ieradās Liepājā, turklāt 2.janvārī personiski ieradās Liepājas Sarkanā Krusta lazaretē, lai pasniegtu Francijas apbalvojumu 14.novembra kaujās ievainotajam pilsētas garnizona dižkareivim Pēterim Šēnbergam, viņš “draudzīgi aprunājies” arī ar citiem ievainotajiem un aizejot uzdāvinājis lazaretē administrācijai naudas summu cigarešu un saldumu iegādei pacientiem.²⁷

Zemgales divīzija tika ekipēta un apmācīta saskaņā ar Francijas armijas normām un 1919.gada aprīlī izbrauca uz Latgales fronti, maijā iesaistoties kaujas darbībā pret Sarkanā armiju. Pats Diparkē 1920. gada 17.-21.janvārī kopā ar citu Sabiedroto misiju vadītājiem un J. Balodi apmeklēja Latgales fronti, kur pie Malnavas muižas nokļuva spēcīgā Sarkanās armijas apšaudē, taču viss beidzās laimīgi, latviešu jātnieku vada apsargātajiem braucējiem ragavās “ātri traucoties pāri baltajam līdzenumam”. Diparkē vārdiem runājot, tā bijusi “oriģināla ekskursija, kuru tik garšīgi piparoja ložu džinkstēšana”.²⁸

²⁴ Sk.: Jēkabsons Ē. Pułkownik Aleksander Myszkowski a Łotwa. *Polak na Łotwie*. 1999. Nr. 1, s. 5–7.

²⁵ Kurzemes Vārds. 1919. 14.dec.

²⁶ NARA, Department of State, Russia, vol. 40, roll 27.

²⁷ Kurzemes Vārds. 1919.3.janv.

²⁸ Di-Parkē E. Latvju tautas augšāmcelšanās. Grām.: Kroders A. (red.). *Ģenerālis Jānis Balodis Latvijas armijas virspavēlnieks. Atmiņu krājums no Latvijas brīvības cīņu laika 1918.–1921. g.* Rīga, 1931, 57. lpp.; Kolonels Du Parquet. *Jaunākās Ziņas*. 1920. 23. janv.

Lūk fragments no Emanuila Diparkē vienkāršās, bet vienlaikus lielā mērā Francijas motīvus un stāvokli izskaidrojošās (ar nosacījumu, ka atmetam ievērojamo devu „nodevu” diplomātijai un lielas tautas pašapziņai), kā arī diezgan pragmatisko situāciju izskaistinošās uzrunas 1920. gada janvāra sākumā Liepājā Francijas pilnībā apgādātās Zemgales divīzijas karavīriem: “[..] Jūs jau ziniet, kas ir Francija, jūs ziniet, ka tā ir vedusi pēdējos 4 gadus visbriesmīgāko cīņu pret Vāciju, jūs zināt, ka tikai pateicoties Francijai Vācija ir uzvarēta tikusi, jūs zināt, ka pusotra miljona franču ir tikuši nošauti šai karā – vairāk kā angļu, vairāk kā amerikāņu, vairāk kā itāļu, vairāk kā visu Sabiedroto kopā. Bet ir vajadzīgs, lai jūs arī zinātu, ka Francijas Republika ir visu to tautu draudzene, kurām Vācija grib ļaunu, ir vajadzīgs, lai jūs zinātu, ka Francijas Republika ir Latvijas draudzene un ka viņa to pabalstīs un aizsargās pret visiem viņas ienaidniekiem.” Tālāk viņš runāja, ka tas nenotiek naudas, bet gan vienīgi ideālu dēļ, Francija nekad nepametīs savus draugus (kā piemēru minot Poliju, kurai tieši Francija izveidojusi „varenu” armiju), vienlaikus atzīstot: „Kādēļ mēs esam Latvijas draugi? Tādēļ, ka Latvija ir Vācijas ienaidniece [..] Jūs ziniet, kas ir franču kareivis: viņu sauc par pirmo kareivi pasaulē un viņš tāds patiesībā ir. Jūs esat spējīgi kļūt franču zaldātiem līdzīgi [..] Jūs tiksiet apģērbti un apbruņoti kā franču karavīri. Bet mēs gribam, lai jūs saglabājat savas latviešu sirdis, tādēļ, ka tās itr tikpat labas, kā franču sirdis un mūsu abu – franču un latvju sirdis būs kā viena sirds.” [..] Mums ir vajadzīgs pastāvīgi būt nomodā, jo šis aizdomīgais ienaidnieks [Vācija] ne par ko citu nedomā, kā tikai par kara uzsākšanu [..] Franči no vienas puses, poļi no otras un latvji no šīs puses. Visi trīs mēs būsīm draugi, visi trīs mēs kopā uzvarēsim. Latvju kareivi, skaties uzmanīgi uz Vācijas pusi un turi savu šauteni pie rokas! [..] Ko darīs Vācija, lai nokļūtu Latvijā atpakaļ? Paskatieties: vācieši ir teikuši lieliniekiem: noslēdziet mieru ar Latviju, ievelkaties Rīgā un Liepājā! Un kad viņi tur būs, tad vācu armijas nāks vēlreiz, lai atbrīvotu Latviju no lieliniekiem un tad būs beigas, tad nebūs vairs nekad Latvijas un Francija vairs nekad negribēs iejaukties. Latvijas zaldāt, paklausies labi, ko es saku – lielinieki un vācieši – tas ir viens un tas pats [Tev netiek prasīts, lai tu atbrīvo visu Krieviju. Tā nav tava darīšana. Bet tev ir pienākums atbrīvot tavus brāļus Latgalē un nekad neļaut lieliniekiem iespiesties zemē.” Runu Diparkē nobeidza ar vārdiem latviešu valodā: „Mēs esam jūsu draugi! Lai dzīvo Francija! Lai dzīvo Latvija!”²⁹

1920.gada 25.februārī Francijas misijas vadītājs E. Diparkē pasniedza Goda Leģiona ordeni Ministru prezidentam K. Ulmanim viņa kabinetā, pēc tam notika Latvijas armijas parāde Esplanādē, kur Francijas Goda leģiona ordeni tika pasniegti vairākiem karavīriem.³⁰ 21.aprīlī E. Diparkē ieradās Latvijas valdības sēdē un svinīgi piesprauda piešķirtos Francijas Kara ordeņus ar palmu K. Ulmanim un ārlietu ministram Z. Meierovicam. 29.aprīlī kā pirmais Sabiedroto kuģis 1920.gadā Rīgas ostā iebrauca Francijas mīnu kreiseris “Mecaniecien Pricipal Lestin”, kas nostājas pretī pilij, sapulcējās liels cilvēku pūlis, kas to sveica.³¹

Visbeidzot - 21.jūlijā Latvijas armijas Virsnieku kubā Rīgā notika atvadīšanās bankets Francijas misijas vadītājam E. Diparkē, kurā piedalījās K. Ulmanis, Z. Meierovics u.c. valdības pārstāvji, bet 26.jūlijā, Latvijas valdības pārstāvju pavadīta, Francijas Militārā misija no Rīgas devās uz Liepāju, lai kuģī atstātu valsti. Tās darbība bija noslēgusies un turpmāk Francijas intereses pārstāvēja īpašs Ārlietu ministrijas pārstāvis, bet pēc tam, kad Francija kopā ar citām lielvalstīm (izņemot ASV, kas to izdarīja vēlāk) bija atzinusi Latvijas pastāvēšanu *de iure*, Francijas sūtniecība, kurā strādāja arī militārais atašejs.

Latvijas Lāčplēša Kara ordenis franču karavīriem

²⁹ Kurzemes Vārds. 1920. 6.janv.

³⁰ Latvijas Sargs. 1920. 27.febr.

³¹ Latvijas Sargs. 1920. 30.apr.

Tomēr franči, līdzīgi poļiem un igauņiem, piederēja pie nācijām, kuras karavīriem piešķīra šo augstāko Latvijas apbalvojumu ne tikai diplomātiskās etiķetes pildīšanas nolūkos, bet arī tāpēc, ka daudzi no viņiem bija piedalījušies kara darbībā Latvijā vai Neatkarības kara laikā politiskiem līdzekļiem sekmējuši Baltijas valstu neatkarības nostiprināšanu. Ar Lāčplēša ordeņa I šķiru bija apbalvoti maršals Fošs un ģenerālis Debenejs, ar II šķiru – pavisam 14 franču karavīri, starp kuriem bija arī ģenerāļi Veigands un Žanēns (viņiem 1918. – 1920. gadā bija pakļauts Imantas pulks un 1. Latvijas bataljons Sibīrijā un Tālajos Austrumos), pulkvežleitnants di Parkē, admirālis Brisons un citi, bet ar III šķiru – 33 franču karavīri, starp tiem – arī daudzi Francijas militārās misijas locekļi un Francijas Baltijas jūras eskadras kara kuģu komandieri un virsnieki, kā arī Verdenas cietoksnis. Bez tam ar Lāčplēša Kara ordeni bija apbalvots arī vēlākais Latvijas armijas pulkvedis Jānis Gobnieks, kurš no 1918. gada februāra kā virsnieks dienēja Francijas armijā, bet 1919. gadā atgriezās Latvijā kā Francijas militārās misijas loceklis, paliekot tās sastāvā līdz 1920. gada jūnijam. Augsto apbalvojumu viņš saņēma par to, ka bermontiešu uzbrukuma laikā Rīgai uzturēja sakarus starp Latvijas armijas virspavēlnieka štābu un Francijas misiju, kā arī kara kuģiem. Kopā ar citiem misijas locekļiem viņš, “neraugoties uz briesmām, kaujas laukā apmeklēja pirmās līnijas, tā uzturēdams garu mūsu [latviešu – aut.] karavīros.” Turklāt Gobnieks 1919.gada beigās – 1920.gada aprīlī bija viens no franču militārajiem instruktoriem Zemgales divīzijā (vadīja apmācību ar franču ložmetējiem).³² Savukārt Latvijas pilsonis un Francijas Kara flotes leitnants – Iršu pagastā dzimušais vācbaltietis Konrāds Dekerts ar Lāčplēša ordeni tika apbalvots par to, ka Francijas militārās misijas uzdevumā 1919. gada rudenī iestājās Bermonta karaspēkā, lai izzinātu tā nodomus un informētu par tiem Latvijas Pagaidu valdību.³³

Secinājumi

1919. – 1920. gadā Francijas attieksme pret Baltijas valstu neatkarības jautājumu nebija viennozīmīga. No vienas puses tā bija ieinteresēta Krievijas atjaunošanā vecajās robežās, no otras – atbalstīja jauno Baltijas valstu centienus atbrīvoties no Vācijas ietekmes. Bez tam, redzot krievu pretlielniecisko spēku vājumu un nestabilitāti, Francija arvien noteiktāk atbalstīja Igauniju, Latviju un Lietuvu cīņā pret Padomju Krieviju. No 1919.gada Latvijā strādājošā Francijas Militārā misija ar pulkvežleitnantu E. Diparkē priekšgalā strādāja ļoti aktīvi, lielā mērā pateicoties misijas vadītāja labvēlībai pret latvijiem un latviešiem, kā arī, zināmā mērā – viņa personiskajām darbaspējām un enerģijai. Liepājā un līdz jūnija beigām Rīgā Diparkē uzturēja kontaktu gan ar K. Ulmaņa, gan A. Niedras valdībām un arī mēģināja panākt abu pušu izlīgumu, kas nevarēja izdoties. Tāpat viņš ļoti aktīvi darbojās Cēsu kauju krīzes atrisināšanā, bet pēc tam visu uzmanību pievērsa briesmošajai Bermonta karaspēka problēmai Latvijā un Lietuvā, atbalstot Latvijas Pagaidu valdību, kā arī vācu karaspēka izvešanas jautājumam no Latvijas, sadarbībai ar A. Nīseļa vadīto Sabiedroto misiju gada beigās un Latvijas armijas 4.divīzijas sagatavošanai kaujasdarbībai, personiski pārraugot tās ekipēšanas un apmācības gaitu.

Misijas darbībā 1919.-1920.gadā saskatāma arī Latvijas un Baltijas vieta Francijas izlūkdienesta pret boļševistisko Krieviju vērstajā darbībā, Francijas savdabīgā sāncensība un pat zināmās pretrunas ar Lielbritāniju Baltijas telpā un citas gan Francijai, gan baltijas valstīm būtiskas problēmas. Šodien šo kopējo vēstures lappušu izpēte ļauj stiprināt abu valstu draudzīgās attiecības. Vienlaikus, kā skaidri redzams no augstāk minētajiem, līdz šim daļēji aizmirstajiem faktiem, tā ļauj pilnveidot mūsu viedokli par attiecībām kopumā.

Neatkarības kara laikā nodibinātās abu armiju labās attiecības saglabājās un attīstījās arī vēlākajos gados. Francija bija viena no tām valstīm, kura sniedza Latvijai atbalstu militārās izglītības (daudzi latviešu virsnieki mācījās Francijas Ģenerālštāba akadēmijā un citās kara skolās),

³² Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 5601.f., 1.apr., 2038.l., bez paginācijas.

³³ Sk.: Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri. Biogrāfiska vārdnīca. Rīga: Latvijas valsts vēstures arhīvs, 1995.

kā arī bruņojuma jomā (piemēram, 20. gados Francijā tika pasūtītas un iepirktas tam laikam modernās zemūdenes “Ronis” un “Spīdola”, kā arī 2 mīnu tralleri). Zināma informācijas apmaiņa pastāvēja starp Latvijas un Francijas armijas štābiem.

Uz Francijas Militārās misijas darbības piemēra labi saskatāmo Latvijas un Francijas stiecību sākumposms skaidri apliecina, ka vēl daudz ka pētāms. Gan Latvijas, gan Francijas arhīvos.